

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Dalyko pavadinimas	Mokslo kryptis (šaka) kodas	Fakultetas	Katedra
Psichosocialinė rehabilitacija ir bendruomenės psichiatrija 8 kreditai (212 val.)	Medicina (06 B)	Medicinos	Psichiatrijos klinika
Studijų būdas	Kreditų (valandų) skaičius	Studijų būdas	Kreditų (valandų) skaičius
Paskaitos	0,5 kredito (13 val.)	Seminarai	1 kreditas (27 val.)
Konsultacijos	0,5 kredito (13 val.)	Individualus darbas	6 kreditai (159 val.)

Dalyko anotacija:

Dalyko tikslas: panaudojant biopsichosocialinį žmogaus psichikos ir elgesio sutrikimų modelį, formuoti požiūrį į psichikos sutrikimų turinčių asmenų gydymo ir rehabilitacijos konkrečioje socialinėje aplinkoje vertinimą remiantis moksliniais argumentais, ugdyti tokio vertinimo gebėjimus.

Šiuo dalyku siekiama ugdyti doktorantų socialinės psichiatrijos žinias ir jų taikymą, gebant vadovautis teoriniais modeliais ir suprasti asmenų psichikos ir elgesio sutrikimų dėsningumus, psichikos ir elgesio sutrikimų poveikį visuomenės sveikatos kontekste. Taip pat gebėti taikyti moksliskai pagrįstus įrodymus parenkant veiksmingiausią pagalbos būdą, įgyvendinant visuminės pagalbos principus.

Tematika: Socialinė psichiatrija: istorinės prielaidos ir jos raida Lietuvoje ir pasaulyje. Psichosocialinės rehabilitacijos raidos istorija, dabartinė situacija ir ateities perspektyvos. Etikos problemos socialinės psichiatrijos istorijoje: eugenika, deinstitutionalizacija. Deinstitutionalizacijos prielaidos, istoriniai etapai. Reinstitutionalizacija, stacionarinės psichikos sveikatos priežiūros vaidmuo modernioje psichikos sveikatos priežiūros sistemoje. Visapusiškos šiuolaikinės psichikos sveikatos priežiūros sistema, jos sudedamosios dalys, psichosocialinės rehabilitacijos vieta joje. Socialinės psichiatrijos ir psichosocialinės rehabilitacijos santykis teorijoje ir praktikoje, tarnybų modeliai. Psichosocialinės rehabilitacijos tarnybų kūrimasis Lietuvoje.

Psichiatrinė epidemiologija: Visuomenės psichikos sveikatos rodikliai. Psichikos ir elgesio sutrikimų paplitimas bendruomenėje, užsienio valstybėse ir Lietuvoje atliktų tyrimų apžvalga. Psichiatrinės epidemiologijos metodų pritaikymas įvertinant poreikius regiono ir sisteminiame lygyje. Negalios rodikliai ir jų paplitimas pasaulyje ir Lietuvoje. Pirminis neįgalumas dėl psichikos ir elgesio sutrikimų, jo rodiklių ryšys su psichosocialinės rehabilitacijos paslaugomis pasaulyje ir Lietuvoje. Viso gyvenimo paradigma (angl. life course approach) ir svarba psichiatrijoje/visuomenės psichikos sveikatai.

Teorinių krypčių psichosocialinėje rehabilitacijoje aptarimas. Gyvenimo kokybės, psichikos negalės, gerovės (angl. wellbeing) ir klestėjimo (angl. flourishing)

koncepcijos, jų įvertinimo būdai. Pasaulio banko ir Harvardo visuomenės sveikatos mokyklos "Pasaulinės psichikos negalės naštos" tyrimo (Murray, Lopez ir kt. 1996-2000) ir Pasaulio Sveikatos organizacijos rekomendacijų reikšmė socialinei psichiatrijai ir psichosocialinei reabilitacijai. Psichikos negalės, laikino ir pastovaus darbingumo praradimo nustatymas. Teisės aktai reglamentuojantys žmonių su negalia socialines garantijas, socialinių paslaugų teikimą. LR "Nacionalinės psichikos sveikatos strategijos" prielaidos, tikslai ir įgyvendinimo būdai, susiję su psichosocialine reabilitacija ir socialine psichiatrija.

Psichiatrija ir stigmatizacija. Stigmos dėl psichikos ir elgesio sutrikimų mokslinis įvertinimas, metodai. Stigmos poveikis gyventojų sveikatai. Destigmatizacijos programos pasaulyje ir Lietuvoje.

Sociologinės psichosocialinės reabilitacijos prielaidos: normalizacija ir emancipacija.

Psichosocialinės reabilitacijos samprata, jos tikslai, tikslinių reabilitacijos grupių nustatymas. Pagrindiniai psichosocialinės reabilitacijos modeliai: Bostono universiteto W.Anthony, M.Farkas, (JAV), R.P.Libermann, (JAV), D.Benneto ir G.Shepherd, (D.Britanija), CARE modelis (J.P.Wilken, D.d. Hollander). Psichosocialinės reabilitacijos modelių plėtra Europoje.

Psichosocialinės reabilitacijos metodai. Pacientų klubų vaidmuo. Apsaugoto būsto programos. Apsaugotų darbo vietų programos. Žmonių su psichikos negalia ikidarbinis ir darbinis mokymas, įdarbinimas bei pagalba dirbant. Užimtumo bei kasdienių gyvenimo įgūdžių lavinimo programos. Profesinė psichikos neįgaliųjų reabilitacija, jos kryptys.

Žmonių su psichikos negalia ir jų artimųjų poreikių nustatymas, metodai. Kerbervelio poreikių įvertinimo instrumentas (Camberwel Assessment of Needs, CAN (Slade M., Thornicroft G., Loftus L., Phelan M., Wykes T., 1996)). Skirtingų CAN versijų (CANSAS, CAN-R ir kt.) palyginimas. Poreikių koncepcijos kritika (Priebe S. et al., 1999). Poreikių įvertinimas regiono ir sisteminiame lygyje.

Darbo tarpdisciplininėje psichikos sveikatos specialistų ekipoje prielaidos ir metodai. Atvejų vadybos (angl. case management) principai. Atvejų vadybos rūšys, specialistų vaidmenys ir atsakomybės ribos.

Bendruomenės psichiatrijos tarpdisciplininių komandų organizavimo tikslai ir veiklos metodai: įprastinė bendruomenės psichikos sveikatos komanda, aktyvaus gydymo bendruomenėje komanda, krizių intervencijos komanda. Skirtingų bendruomenės psichiatrijos komandų veiklos koordinavimas, jų darbo įvertinimo rodikliai.

Individualių psichosocialines reabilitacijos planų sudarymas, jų stebėseną, vertinimo kriterijai. Reabilitacijos kryptių pasirinkimo kriterijai.

Psichoedukacija/Psichikos sveikatos stiprinimas. (pacientų ir jų artimųjų mokymas apie psichikos sutrikimų pasireiškimus, ankstyvuosius psichozės atkryčio simptomus, psichikos sutrikimų atsiradimą skatinančius ir nuo jų apsaugojančius faktorius, gydymo metodus, jų taikymo privalumus ir trūkumus).

Savipagalbos grupių žmonėms su psichikos negalia organizavimo principai. Jų veiklos įvertinimo rodikliai.

Žmonių su psichikos negalia artimųjų įtraukimas į poreikių įvertinimą, psichosocialinės rehabilitacijos plano sudarymą, jo vykdymą, stebėseną.

Sveikimo (angl. Recovery) koncepcija ir jos praktinis pritaikymas bendruomenės psichiatrijoje. Sveikimo iniciatyvų sąveika su akademinė psichiatrija. Mokslinis sveikimo modelių veiksmingumo įvertinimas bendruomenės psichiatrijoje.

Asmenybės sutrikimai, jų paplitimas bendruomenėje, komorbidiškumas su kitais psichikos ir elgesio sutrikimais. Asmenybės sutrikimų palyginimas TLK-10 ir DSM-IV klasifikacijose, jų diferencinė diagnostika. Asmenybės sutrikimų prevencija, gydymas ir rehabilitacija bendruomenėje.

Pagalba krizėje sergant sunkiais psichikos sutrikimais principai. Suicido ir homicido rizikos įvertinimas bendruomenėje. Asmenų padariusių nusikalstamą veiką ir pripažintų nepakaltinamais priežiūros principai bendruomenės psichiatrijoje, jų priežiūros teisinė bazė. Asmenų padariusių nusikalstamą veiką psichosocialinė rehabilitacija bendruomenėje po priverstinio stacionarinio gydymo, rizikos įvertinimas.

Krizių intervencijos komandos teikiamos paslaugos ir jų įvertinimas. Krizių intervencijos koncepcijos pasaulyje ir Lietuvoje. Psichosocialinės rehabilitacijos paslaugų reikšmė krizių intervencijoje.

Pirmasis psichozės epizodas remiantis biopsichosocialiniu modeliu: etiologija, diferencinė diagnostika, gydymas, pirminė, antrinė ir tretinė prevencija. Pagalbos organizavimas sergant pirmuoju psichozės epizodu. Psichosocialinės rehabilitacijos paslaugos sergant pirmuoju psichozės epizodu, jų mokslinis įvertinimas. Esant ribotiems resursams, mokėti išskirti prioritetus tikslinėms pagalbos grupėms. Suprasti asmenų turinčių psichikos ir elgesio sutrikimų žmogaus teisių svarbą, jų poreikius. Priklausomai nuo asmens psychopatologijos ir socialinės aplinkos veiksnių, mokėti taikyti konkrečius asmens psichologinės ir psichiatrinės būklės vertinimo bei individų aplinkos ar suteiktų jiems paslaugų vertinimo metodus ir procedūras, išmanyti jų galimybes bei ribotumus. Gebėti interpretuoti tokio įvertinimo rezultatus, gebėti parengti įvertinimo išvadas ir rekomendacijas ir jas tinkamai pateikti disertaciniame darbe.

Rekomenduojama literatūra:

1. Textbook of Community Psychiatry (Ed. Thornicroft G, Szmukler). Oxford University Press. -2001. 618 p.
2. Jenkins R., McCulloch A., Friedli L., Parker C. Developing a National Mental Health Policy. Vol. 42. Psychology Press, 2002.
3. Ruškus J. Negalės fenomenas. Šiaulių universiteto leidykla, 2002.
4. Dembinskas A. ir kt. Psichiatrija (vadovėlis). Vilnius, Vaistų žinios, 2003.
5. Warner R.. Schizofrenijos aplinka. Klinikos, politikos ir komunikacijos naujovės. Vilnius: Via Recta, 2003.
6. Practical Psychiatric Epidemiology (ed. by Prince M et al.). Oxford University Press, 2004.
7. Wilken J.P., den Hollander D. Rehabilitation and Recovery. A comprehensive approach. SWP Publishers: Amsterdam. -2005. 264 p.
8. Verheul, Roel, and Marjolein Herbrink. "The efficacy of various modalities of psychotherapy for personality disorders: a systematic review of the evidence and clinical recommendations." International Review of Psychiatry 19.1 (2007):

25-38.
9. Germanavičius A. Bendruomenės (socialinės) psichiatrijos pagrindai. Psichikos ligonių reabilitacija bendruomenėje. Vilnius: BMK, -2008. -208 p. ISBN 978-9955-701-94-1.
10. Germanavičius A., Povilaitienė I. Pirmasis psichozės epizodas: biopsichosocialinis modelis. Vilnius, 2010.
11. Knapp, Martin, David McDaid, and Michael Parsonage. "Mental health promotion and mental illness prevention: The economic case." (2011). www.lse.ac.uk/businessAndConsultancy/LSEEnterprise/pdf/PSSRUfeb2011.pdf
12. Tyrer, Peter. Models for Mental Disorder. John Wiley & Sons, 2013.
13. Murphy SM, Irving CB, Adams CE, Waqar M. Crisis intervention for people with severe mental illnesses. Cochrane Database of Systematic Reviews 2015, Issue 12. Art. No.: CD001087.

Konsultuojantys dėstytojai:	
1.	Arūnas Germanavičius (prof. dr.):
	<ol style="list-style-type: none"> Weiser P, Becker T, Losert C, Alptekin K, Berti L, Burti L, Burton A, Dernovsek M, Dragomirecka E, Freidl M, Friedrich F, Genova A, Germanavicius A, Halis U, Henderson J, Hjorth P, Lai T, Larsen JI, Lech K, Lucas R, Marginean R, McDaid D, Mladenova M, Munk-Jørgensen P, Paziuc A, Paziuc P, Priebe S, Prot-Klinger K, Wancata J, Kilian R. European network for promoting the physical health of residents in psychiatric and social care facilities (HELPS): background, aims and methods // BMC Public Health. 2009 Aug 28;9:315 Germanavičius A. Bendruomenės (socialinės) psichiatrijos pagrindai. Psichikos ligonių reabilitacija bendruomenėje. Vilnius: BMK, -2008. -208 p. ISBN 978-9955-701-94-1. Global pattern of experienced and anticipated discrimination against people with schizophrenia: a cross-sectional survey. Thornicroft G, Brohan E, Rose D, Sartorius N, Leese M; INDIGO Study Group. // Lancet. 2009 Jan 31;373(9661):408-15. Epub 2009 Jan 21. Perry J, Linehan C, Kerr M, Salvador-Carulla L, Zeilinger E, Weber G, Walsh P, van Schrojenstein Lantman-de-Valk H, Haveman M, Azema B, Buono S, Căra AC, Germanavicius A, Van Hove G, Määttä T, Berger DM, Tossebro J. The P15 – a multinational assessment battery for collecting data on health indicators relevant to adults with intellectual disabilities // Journal for Intellectual Disability Research. 2010 Nov;54(11), -p.981-91. Veenstra MY, Walsh PN, van Schrojenstein Lantman-de Valk HM, Haveman MJ, Linehan C, Kerr MP, Weber G, Salvador-Carulla L, Carmen-Cara A, Azema B, Buono S, Germanavicius A, Tossebro J, Maatta T, van Hove G, Moravec D. Sampling and ethical issues in a multicenter study on health of people with intellectual disabilities // Journal of Clinical Epidemiology. 2010 Oct;63(10), p.1091-100. M. Haveman, J. Perry, L. Salvador-Carulla, P. Noonan Walsh, M. Kerr, H. van Schrojenstein Lantman-de Valk, G. van Hove, D. Moravec Berger, B. Azema, S. Buono, A. Carmen-Căra, A. Germanavicius, CH. Linehan, T. Maatta, Jan Tossebro & G. Weber. Ageing and health status in adults with intellectual disabilities: Results of the European POMONA II study // Journal of Intellectual & Developmental Disability, March 2011; 36(1): 49–60. R. Martínez-Leal, L. Salvador-Carulla, C. Linehan, P. Walsh, G. Weber, G. Van Hove, T. Määttä, B. Azema, M. Haveman, S. Buono, A. Germanavicius, H. van Schrojenstein Lantman-de Valk, J. Tossebro, A. Carmen-Căra, D. Moravec Berger, J. Perry, and M. Kerr. The impact of

	<p>living arrangements and deinstitutionalisation in the health status of persons with intellectual disability in Europe // Journal of Intellectual Disability Research. 2011 September; 55(9): 858–872.</p> <p>8. A.Lasalvia, S.Zoppei, T.Van Bortel, C.Bonetto, D.Cristofalo, K.Wahlbeck, S.Vasseur Bacle, C.van Audenhove, J.van Weeghel, B.Reneses, A.Germanavicius, M.Economou, M.Lanfredi, S.Ando, N.Sartorius, J.J.Lopez-Ibor, G.Thornicroft, and the ASPEN/INDIGO Study Group. Global pattern of experienced and anticipated discrimination reported by people with major depressive disorder: a cross-sectional survey // Lancet 2012; Published Online October 18.</p> <p>9. J. Randall, G. Thornicroft, L. Burti, H. Katschnig, O. Lewis, J. Russo, T. Shaw, K. Wahlbeck, D. Rose for the ITHACA Project Group // Epidemiology and Psychiatric Sciences, 2012. p. 1 - 14. DOI: http://dx.doi.org/10.1017/S2045796012000467, Published online: 09 October 2012.</p> <p>10. Weiser, P, Kilian, R, McDaid, D, Berti, L, Burti, L, Hjorth, P, Lech, K, Alptekin, K, Bonfioli, E, Dernovsek, M.Z., Dragomirecka, E, Freidl, M, Friedrich, F, Genova, A, Germanavicius, A, Munk-Jørgensen, P, Lucas-Carrasco, R, Marginean, R, Mladenova, M, Park, A-La, Paziuc, A, Paziuc, P, Priebe, S, Prot-Klinger, K, Ulas, H, von Gottberg, C, Wancata, J and Becker, T (2014) Rationale, component description and pilot evaluation of a physical health promotion measure for people with mental disorders across Europe. Journal of Community Medicine & Health Education, 4 (4). p. 298. ISSN 2161-0711.</p>
<p>2.</p>	<p><u>Sigita Lesinskiene (prof. dr.):</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lesinskiene S. Savęs žalojimas tarp vaikų ir jaunuolių. Pediatrija, ISSN 1648-4630, 2013, 1(60), 64-68. 2. Lesinskiene S., Jakaitė M., Karalienė V. Vaikai, tėvai, gydytojai – kaip rasti bendrą kalbą? Kas apie tai kalbama prierašumo teorijoje? Pediatrija, ISSN 1648-4630, 2013, 1(60), 69-75. 3. Lesinskiene S., Lukminaitė J., Antanavičiūtė R. Medikamentinio gydymo režimo laikymosi ypatumai vaikų ir paauglių psichiatrijoje. Pediatrija, ISSN 1648-4630, 2013, 4(63), 65-68. 4. Suicidal ideation and mental health disorders in young school children across Europe. Kovess-Masfety V, Pilowsky DJ, Goelitz D, Kuijpers R, Otten R, Moro MF, Bitfoi A, Koç C, Lesinskiene S, Mihova Z, Hanson G, Fermanian C, Pez O, Carta MG. J Affect Disord. 2015 May 15;177:28-35. doi: 10.1016/j.jad.2015.02.008. Epub 2015 Feb 19. PMID: 25745832. 5. Parental use of corporal punishment in Europe: intersection between public health and policy. duRivage N, Keyes K, Leray E, Pez O, Bitfoi A, Koç C, Goelitz D, Kuijpers R, Lesinskiene S, Mihova Z, Otten R, Fermanian C, Kovess-Masfety V. PLoS One. 2015 Feb 12;10(2):e0118059. doi: 10.1371/journal.pone.0118059. eCollection 2015. PMID: 25674788. 6. Kiburtaitė G., Lesinskiene S. Potrauminio streso sutrikimo ypatumai skirtingais vaiko raidos periodais. Pediatrija, ISSN 1648-4630, 2016, nr. 1(73), 75-80. 7. Is time spent playing video games associated with mental health, cognitive and social skills in young children? Kovess-Masfety V, Keyes K, Hamilton A, Hanson G, Bitfoi A, Golitz D, Koç C, Kuijpers R, Lesinskiene S, Mihova Z, Otten R, Fermanian C, Pez O. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol. 2016 Mar;51(3):349-57. doi: 10.1007/s00127-016-1179-6. Epub 2016 Feb 5. PMID: 26846228.

<p>3.</p>	<p><u>Dainius Pūras (prof. dr.):</u></p> <ol style="list-style-type: none"> Puras D., Sumskiene E. Child and adolescent mental health in Europe. Research on best practice. Eurohealth, vol. 15, No.4, 2010. -p.14-15. Puras D., Povilaitis R. Development of child mental health services in Central and eastern Europe. In: Increasing awareness of child and adolescent mental health.Eds.: Garralda M.,Raynaud J-P. Rowman & Littlefield Publishing Group, inc. 2010: p. 253-279. Puras D. Developmental disabilities: challenges for research practices and policies in the 21st century//Developmental Medicine and Child Neurology, 2009, 51, 6, 415-415. Pūras D. Principles to guide a regional agenda on the right to health. Glob Soc Policy 2015 Dec;15(3):335-337 http://www.pubfacts.com/author/Dainius+Puras Veniūtė M., Pūras D. Attitudes towards social inclusion of people with mental disabilities in Lithuania in 2006 and 2015. DOI: http://dx.doi.org/10.1093/eurpub/ckv170.081 ckv170.081 First published online: 6 October 2015 The European Journal of Public Health, Vol. 25, Supplement 3, 2015 http://eurpub.oxfordjournals.org/content/25/suppl_3/ckv170.081 Joseph J.M., Rey M., Francisco B., Assumpção Jr, Carlos A. Bernad, Fusun Çetin Çuhadaroğlu, Bonnie Evans, Daniel Fung, Gordon Harper, Loïc Loidreau, Yoshiro Ono, Dainius Pūras, Helmut Remschmidt, Brian Robertson, Olga A. Rusakoskaya, Kari SchleimerHistory of child psychiatry IACAPAP Textbook of Child and Adolescent Mental Health, Chapter J.10, 1-72, http://iacapap.org/wp-content/uploads/J.10-History-Child-Psychiatry-2015.pdf Pūras D., Kišūnaitė A.. Child Welfare and Juvenile Justice in Lithuania: Historical and Critical Review. Adolescent Psychiatry, 4(4), 284-292 Volume 6, 4 Issues, 2016. ISSN: 2210-6774 (Online). http://benthamsience.com/journals/adolescent-psychiatry/volume/4/issue/4/page/284/
<p>4.</p>	<p><u>Marija (Veniūtė) Jakubauskienė (doc. dr.)</u></p> <ol style="list-style-type: none"> J.Stanislovovienė, R.Jankauskas, B.Pajarskienė, M.Veniūtė. The psychosocial factors at work as related to depression among female white-collar workers in Vilnius (Lithuania). International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health. 2011;24 (2):166-76. Murauskiene L, Pavlova M, Veniute M, Groot W. Towards a more comprehensive view on patient payments in Lithuania: new findings from a population survey. Society and Economy 34 (2012) 2, pp. 241–251. D. Pūras, E. Šumskienė, M. Veniūtė, G. Šumskas, D. Juodkaitė, L. Murauskienė, J. Mataitytė-Diržienė, D. Šliužaitė. Iššūkiai įgyvendinant Lietuvos psichikos sveikatos politiką: mokslo studija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013. 152 p. ISBN: 9786094592799. M.Veniūtė. D.Pūras.Visuomenės psichikos sveikatos svarba Europos ir Lietuvos politikos kontekste. Sveikatos mokslai/Health Sciences, ISSN 1392-6373. 2013, Nr. 2, p. 134-137. Murauskiene L, Janoniene R, Veniute M, van Ginneken E, Karanikolos M. Lithuania: health system review. Health Systems in Transition, 2013; 15(2): 1–150. M Veniute, D Puras. Has mental health promotion and prevention policies in Lithuania during 1990 - 2011 made any changes for public mental health? European Journal of Public Health, Vol. 23, Supplement 1, 2013: ckt123.198

7. Laavi T, Murauskiene L, **Veniute M**, Knai C. Country report Lithuania (2015). In Nolte E, Knai C. (Eds.) *Assessing Chronic Disease Management in European Health Systems* (p.95-98). World Health Organization: The European Observatory on Health Systems and Policies.
8. **M Veniute**. Attitudes towards social inclusion of people with mental disabilities in Lithuania in 2006 and 2015. *European Journal of Public Health*, Vol. 25, Supplement 3, 2015: ckv174.005
9. **M Veniute**, J Lindert, D Puras. Children institutionalization and mental health outcomes: from policy to practice. *European Journal of Public Health*, Vol. 25, Supplement 3, 2015: ckv170.082

Vilniaus universiteto Medicinos, Odontologijos ir Visuomenės sveikatos krypčių mokslo doktorantūros komitetų ir Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Mokslo komiteto teikimu patvirtinta Medicinos fakulteto Taryboje 2016-10-18 d. protokolo Nr. (1.1.)-150000-TP-7(618).

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Dekanas Prof. (HP) dr. Algirdas Utkus: